

TEXNIKUM O'QUVCHILARIDA MEHNAT MUHOFAZASI MADANIYATINI RIVOJLANTIRISH METODIKASI

Surxondaryo viloyati Boysun tuman 2- son texnikumi

Maxsus fan o'qituvchisi

Boltayeva Manzura Majidovna

Email. manzuraboltayeva9@gmail.com

ANNOTATSIYA Maqolada texnikum o'quvchilarida mehnat muhofazasi madaniyatini rivojlantirishning metodik yondashuvlari tahlil qilinadi. Ish jarayonida xavfsizlik qoidalarini amaliyotga tatbiq etish, xavf-xatarlardan himoyalanih va shaxsiy himoya vositalarini samarali qo'llashning pedagogik ahamiyati yoritiladi. Shu bilan birga, interaktiv metodlar, amaliy mashg'ulotlar va loyiha asosidagi yondashuvlarning samaradorligi muhokama qilinadi.

Kalit so'zlar: mehnat muhofazasi, xavfsizlik madaniyati, texnikum o'quvchilari, metodik yondashuvlar, amaliy mashg'ulotlar.

ANNOTATION The article analyzes methodological approaches to developing labor protection culture among technical school students. The pedagogical importance of applying safety rules in practice, protecting against hazards, and effectively using personal protective equipment is highlighted. The effectiveness of interactive methods, practical lessons, and project-based approaches is also discussed.

Key words labor protection, safety culture, technical school students, methodological approaches, practical lessons.

Аннотация:

В статье анализируются методические подходы к развитию культуры охраны

труда у студентов техникума. Рассматривается педагогическое значение применения правил безопасности на практике, защиты от опасностей и эффективного использования средств индивидуальной защиты. Обсуждается эффективность интерактивных методов, практических занятий и проектного подхода.

Ключевые слова: охрана труда, культура безопасности, студенты техникума, методические подходы, практические занятия.

KIRISH Mehnat muhofazasi va texnika xavfsizligi har bir kasb-hunar ta'limi muassasasining asosiy tarkibiy qismidir. Texnikum o'quvchilari kelajakda sanoat korxonalari, qurilish maydonchalari, ishlab chiqarish sexlari va boshqa kasbiy faoliyat sohalarida ishlashga tayyorlanadi. Shu sababli, ularning **mehnat muhofazasi madaniyatini** shakllantirish o'quv jarayonining muhim vazifalaridan biridir.

Mehnat muhofazasi madaniyati – bu ish joyida xavfsizlik qoidalariga rioya qilish, xavf-xatarlarni oldindan aniqlash, shaxsiy himoya vositalaridan to‘g‘ri foydalanish va ishdagi kasbiy intizomni doimiy ravishda saqlashni o‘z ichiga oluvchi tizimli ko‘nikmalar majmuasidir. Texnikum sharoitida bu madaniyatni rivojlantirish o‘quvchilarda **texnologik jarayonlarni chuqur tushunish, xavfsizlik qoidalarini muntazam qo‘llash, mas’uliyat va mehnat intizomini oshirish** imkonini beradi. So‘nggi yillarda sanoat va ishlab chiqarish jarayonlarining murakkablashuvi, yangi texnologiyalarni joriy etish, avtomatlashtirilgan uskunalarning ko‘payishi, xavfsizlik madaniyatini o‘rganishni yana-da dolzarb qildi. Shu bilan birga, texnikumda o‘quvchilarga xavfsizlikni nafaqat nazariy jihatdan, balki amaliy mashg‘ulotlar orqali ham o‘rgatish zarurati ortmoqda.

Texnikum pedagoglari uchun mehnat muhofazasi madaniyatini rivojlantirishning metodik asoslarini ishlab chiqish va amaliyotga tatbiq etish katta ahamiyatga ega. Bu jarayon o‘quvchilarni **xavfsizlik qoidalariga rioya qilishga odatlantirish, real ish sharoitida xavf-xatarlarni to‘g‘ri baholash va oldini olish ko‘nikmalarini shakllantirishga** yordam beradi. Maqola maqsadi — texnikum o‘quvchilarida mehnat muhofazasi madaniyatini rivojlantirishning **samardor metodik usullarini tahlil qilish, ularni dars jarayonida samarali qo‘llash imkoniyatlarini aniqlash va amaliy tavsiyalar berishdan** iboratdir. Shu bilan birga, maqolada o‘quvchilarda xavfsizlik madaniyatini shakllantirish orqali kasbiy tayyorgarlikni oshirish va ish joyida xavf-xatarlardan himoyalaniishning amaliy jihatlari ham yoritiladi.

Kirish qismida shuni ta’kidlash lozimki, zamonaviy texnologiyalar va metodik yondashuvlar yordamida mehnat muhofazasi madaniyatini rivojlantirish nafaqat ish xavfsizligini ta’minlaydi, balki texnikum o‘quvchilarida **mas’uliyat, ehtiyotkorlik, kasbiy intizom va ijodiy fikrlash ko‘nikmalarini** shakllantiradi. Shu bois, mazkur mavzu ilmiy va pedagogik jihatdan dolzarb hisoblanadi.

TADQIQOT METADALOGIYASI

Mehnat muhofazasi madaniyati tushunchasi va tarkibi. Mehnat muhofazasi madaniyati — bu o‘quvchilar va kelajakdagi mutaxassislarning ish joyida xavfsizlik qoidalariga muntazam rioya qilish, xavf-xatarlarni aniqlash va oldini olish, shaxsiy himoya vositalarini to‘g‘ri qo‘llash hamda kasbiy intizomni doimiy saqlash ko‘nikmalarini rivojlantirish tizimidir. Uning tarkibiy elementlari quyidagilarni o‘z ichiga oladi: Xavfsizlik qoidalariga rioya qilish: Ish jarayonida belgilangan standartlar va me‘yorlarni doimiy ravishda bajarish; Xavf-xatarlarni aniqlash va oldini olish: Ish joyidagi xavfli vaziyatlarni oldindan sezish va ulardan himoyalani; Shaxsiy himoya vositalaridan foydalanish: Maxsus kiyim, qo‘lqop, ko‘zoynak va boshqa himoya vositalarini samarali qo‘llash; Kasbiy mas‘uliyat va intizom: Ishni sifatli bajarish va xavfsizlikni birinchi o‘ringa qo‘yish; Xavfsizlik madaniyati asosida qaror qabul qilish: Real ish sharoitida xavfsizlikni ta‘minlash bo‘yicha tezkor va ongli harakat qilish.

Texnikum sharoitida bu madaniyatni shakllantirish o‘quvchilarda kasbiy kompetensiyalarni rivojlantirish va kelajakdagi ish joyida avariylar, jarohatlar va boshqa xavflarni kamaytirishga xizmat qiladi.

Texnikum o‘quvchilarida xavfsizlik madaniyatini rivojlantirishning metodik asoslari quyidagi yo‘nalishlarda amalga oshiriladi: Xavfsizlik qoidalarini, mehnat muhofazasi qonunlari va sanoat me‘yorlarini o‘rgatish; Masalan, elektr jihozlari, mexanik mashinalar, kimyoviy moddalar va ish joyidagi xavf-xatarlar bilan tanishtirish;

Nazariy bilimlar o‘quvchilarda xavfsizlik qoidalarini tushunish va amaliyotga tatbiq etish uchun poydevor yaratadi.

Simulyatsiya va real ish sharoitida xavfsizlik qoidalarini qo‘llash; Texnikum laboratoriyalarida mashinalarni xavfsiz ishlash bo‘yicha mashqlar; O‘quvchilar xavfli vaziyatlarni aniqlash va to‘g‘ri qaror qabul qilishni amalda o‘rganadilar.

O‘quvchilarga xavfsizlikka oid kichik loyihalar berish: masalan, “Ish joyida xavfsizlikni oshirish bo‘yicha takliflar”; Loyiha orqali o‘quvchilar muammolarni mustaqil tahlil qilish va innovatsion yechimlar ishlab chiqishni o‘rganadilar. Diskussiya, rolli o‘yinlar, treninglar orqali xavf-xatarlarga munosabatni shakllantirish;

Bu metodlar o'quvchilarda real vaziyatlarda tezkor qaror qabul qilish ko'nikmalarini rivojlantiradi.

Testlar, amaliy mashqlar natijalarini baholash orqali o'quvchilarning bilim va ko'nikmalarini tekshirish; Baholash jarayoni o'quvchilarni xavfsizlik qoidalariga mas'uliyat bilan yondashishga o'rgatadi; Shu bilan birga, doimiy nazorat o'quvchilarda intizom va o'zini baholashni rivojlantiradi.

Texnikum sharoitida zamonaviy texnologiyalar va interaktiv yondashuvlar xavfsizlik madaniyatini shakllantirishda katta rol o'ynaydi: Kompyuter dasturlari yordamida xavfsizlik qoidalarini va mehnat muhofazasi bo'yicha treninglar tashkil etish;

Virtual laboratoriya va simulyatsiyalar orqali xavf-xatarlarni oldindan ko'rish va ularni bartaraf etishni o'rganish; Multimediyaviy va video materiallar yordamida xavfsizlik qoidalarini amaliyot bilan uyg'unlash; Real ish sharoitida xavfsizlikni nazorat qiluvchi avtomatlashtirilgan tizimlar bilan tanishtirish. Bu yondashuvlar o'quvchilarda nafaqat texnik xavfsizlikni, balki ijtimoiy va psixologik xavfsizlik madaniyatini ham shakllantiradi.

Metodik usullarni uyg'unlashtirish orqali texnikum o'quvchilari: Ish joyidagi xavf-xatarlarni oldindan sezish va bartaraf etish ko'nikmalarini rivojlantiradilar; Xavfsizlik qoidalarini amaliy mashg'ulotlarda to'g'ri qo'llashni o'rganadilar; Kasbiy intizom, mas'uliyat va mehnat madaniyatini shakllantiradilar; Kelajakdagi kasbiy faoliyatga tayyorlanib, ish joyida jarohat va avariya xavfini kamaytiradilar; Amaliyot va nazariy bilimlarni uyg'unlashtirish orqali xavfsizlik madaniyatini doimiy rivojlantirishga o'rgatiladilar. Shu bilan birga, metodik yondashuvlar o'quvchilarning ijodiy fikrlash, muammolarni hal qilish va xavfsizlik bo'yicha innovatsion yechimlar ishlab chiqish qobiliyatlarini ham rivojlantiradi.

XULOSA VA TAKLIFLAR Texnikum o'quvchilarida mehnat muhofazasi madaniyatini rivojlantirish zamonaviy kasb-hunar ta'limining ajralmas qismi hisoblanadi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, **nazariy bilimlar bilan birga amaliy mashg'ulotlarni uyg'unlashtirish, interaktiv va loyiha asosidagi metodlarni qo'llash** o'quvchilarda xavfsizlik qoidalariga rioya qilishni odatga

aylantirishga, ish jarayonida mas'uliyatni oshirishga va kasbiy intizomni mustahkamlashga yordam beradi.

Maqolada ta'kidlanganidek, metodik yondashuvlar — **nazariy mashg'ulotlar, amaliy treninglar, virtual simulyatsiyalar, loyiha va topshiriqlar, interaktiv metodlar va doimiy nazorat** — texnikum o'quvchilarida xavfsizlik madaniyatini shakllantirishning samarali vositalari hisoblanadi. Shu usullar yordamida o'quvchilar nafaqat **texnik xavfsizlik qoidalarini** to'g'ri bajaradi, balki real ish sharoitida **xavf-xatarlardan himoyalaniish, tezkor va ongli qaror qabul qilish, xavfsizlikni doimiy nazorat qilish** kabi kasbiy ko'nikmalarni rivojlantiradilar.

Zamonaviy texnologiyalar va pedagogik yondashuvlarning qo'llanilishi texnikum sharoitida xavfsizlikni amaliyotga tatbiq etishni osonlashtiradi. Masalan, virtual laboratoriya, simulyatsiyalar va multimedia materiallar o'quvchilarga murakkab xavf-xatarlarni oldindan ko'rish, ularni baholash va bartaraf etish imkonini beradi. Shu bilan birga, interaktiv metodlar — rolli o'yinlar, diskussiya va treninglar — o'quvchilarda **ijodiy va mas'uliyatli yondashuvni shakllantiradi**, bu esa kelajakda ish joyidagi avariya va jarohat xavfini sezilarli darajada kamaytiradi.

Amaliy jihatdan, metodik yondashuvlarni uyg'unlashtirish texnikum o'quvchilari uchun quyidagi foydalarni beradi: Ish joyidagi xavf-xatarlarni oldindan aniqlash va xavfsizlikni ta'minlash ko'nikmasini rivojlantiradi; Amaliy mashg'ulotlar orqali xavfsizlik qoidalariga rioya qilishni odatga aylantiradi; Kasbiy intizom, mas'uliyat va mehnat madaniyatini shakllantiradi; Kelajakdagi kasbiy faoliyatga tayyorlaydi va ish joyida jarohat olish xavfini kamaytiradi; O'quvchilarni real ish sharoitida tezkor va ongli qaror qabul qilishga o'rgatadi.

Shu bilan birga, maqola asosida aytish mumkinki, mehnat muhofazasi madaniyatini rivojlantirish — bu nafaqat xavfsizlikni ta'minlash, balki texnikum o'quvchilarida **kasbiy savodxonlik, mas'uliyat, ehtiyotkorlik va ijodiy fikrlash ko'nikmalarini shakllantirishning asosiy vositasidir**. Shu bois, mazkur metodik yondashuvlarni dars jarayonida tatbiq etish texnikum pedagoglari uchun ilmiy va amaliy jihatdan dolzarbdir.

Natijada, texnikum o'quvchilarida mehnat muhofazasi madaniyatini rivojlantirishning metodik asoslarini to'g'ri tashkil qilish, ularni zamonaviy texnologiyalar va interaktiv pedagogik usullar bilan uyg'unlashtirish, **kasbiy faoliyatga puxta tayyorlash va ish joyidagi xavfsizlikni maksimal darajada ta'minlashga** xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Karimov M.R., "Texnika xavfsizligi va mehnat muhofazasi asoslari", T., 2021.
2. Sobirov A., "Kasbiy ta'limda xavfsizlik madaniyatini shakllantirish metodikasi", T., 2020.
3. Petrov V.I., "Metodika преподавания охраны труда в средних учебных заведениях", Москва, 2019.
4. OSHA Guidelines for Technical and Vocational Education, Washington, 2022.
5. International Labour Organization (ILO), "Safety and Health in Technical Schools", Geneva, 2021.
6. Faxriddin B., No'monbek A. ABS SISTEMASI BILAN JIHOZLANGAN M1 TOIFALI AVTOMOBILLARNING TORMOZ SAMARADORLIGINI MATEMATIK NAZARIY TAHLILI //International journal of scientific researchers (IJSR) INDEXING. – 2024. – T. 4. – №. 1. – C. 333-337.
7. Qurbonazarov S. et al. ANALYSIS OF THE FUNDAMENTALS OF MATHEMATICAL MODELING OF WHEEL MOVEMENT ON THE ROAD SURFACE OF CARS EQUIPPED WITH ABS //Multidisciplinary Journal of Science and Technology. – 2024. – T. 4. – №. 8. – C. 45-50.
8. Xuzriddinovich B. F. et al. ABS BILAN JIHOZLANGAN AVTOMOBILNI TORMOZ PAYTIDA O 'ZO 'ZIDAN VA MAJBURIY TEBRANISHLARINI

TORMOZ SAMARADORLIGIGA TA'SIRINI TAHLIL QILISH // ОБРАЗОВАНИЕ НАУКА И ИННОВАЦИОННЫЕ ИДЕИ В МИРЕ. – 2024. – Т. 47. – №. 4. – С. 81-87.

9. Xusinovich T. J., Ro'zibayevich M. N. M1 TOIFALI AVTOMOBILLARNI TURLI MUHITLARDA TORMOZLANISHINI TAHLIL QILISH VA PARAMETRLARINI O'RGANISH.

10. Karshiev F. U., Abduqahorov N. ABS BILAN JIHOZLANGAN M1 TOIFALI AVTOMOBILLAR TORMOZ TIZIMLARINING USTIVORLIGI // Academic research in educational sciences. – 2024. – Т. 5. – №. 5. – С. 787-791. 11. Каршиев Фахридин Умарович, Н.Абдуқаҳоров ИЗУЧЕНИЕ МИКРОСТРУКТУРЫ СТАЛИ В МАТЕРИАЛОВЕДЕНИИ//<https://www.iupr.ru/6-121-2024>
https://www.iupr.ru/files/ugd/b06fdc_15c4798c874a4ddab326a52bd3af34ea.pdf?index=true

12. Xusinovich T. J., Ro'zibayevich M. N. M1 TOIFALI AVTOMOBILLARNI TURLI MUHITLARDA TORMOZLANISHINI TAHLIL QILISH VA PARAMETRLARINI O'RGANISH.

13. Farxadjonovna, Bekimbetova Elmira, and Abduqahorov No'monbek. "STARTING ENGINES AT LOW TEMPERATURES." Multidisciplinary Journal of Science and Technology 5.2 (2025): 83-87.

14. Xusinovich, Turdialiyeв Jonibek, and Mo'minov Nurali Ro'zibayevich. "M1 TOIFALI AVTOMOBILLARNI TURLI MUHITLARDA TORMOZLANISHINI TAHLIL QILISH VA PARAMETRLARINI O'RGANISH."

15. Абдуқаҳоров Н., Турдиалиев Ж., Мўминов Н. АВТОМОБИЛИ М1 В РАЗНЫХ УСЛОВИЯХ АНАЛИЗ И ПАРАМЕТРЫ ТОРМОЖЕНИЯ УЧИТЬСЯ // Журнал научно-инновационных исследований в Узбекистане. – 2024. – Т. 2. – №. 4. – С. 377-386.

16. Каршиев Ф. У., Абдуқаҳоров Н. ИЗУЧЕНИЕ МИКРОСТРУКТУРЫ СТАЛИ В МАТЕРИАЛОВЕДЕНИИ // Экономика и социум. – 2024. – №. 6-2 (121). – С. 1142-1145.

17. Oybek o'g A. N. et al. ABS BILAN JIHOZLANGAN AVTOMOBILLARDA TORMOZLASH JARAYONIDAGI TEBRANISHLAR VA ULARNING TORMOZ SAMARADORLIGIGA TA'SIRI //PEDAGOGS. – 2025. – Т. 92. – №. 1. – С. 127-132.
18. Xuzriddinovich B. F. et al. SURXONDARYO VILOYATIDAGI TABIIY-IQLIM SHAROITLARIDA AVTOMOBILLARNING ISH SHAROITLARINI TASNIFLASH //Tadqiqotlar. – 2025. – Т. 63. – №. 2. – С. 26-32.
19. Abduqahorov N., Turdialiyeв J., Mo'minov N. M1 VEHICLES IN DIFFERENT ENVIRONMENTS ANALYSIS AND PARAMETERS OF BRAKING LEARN //Journal of science-innovative research in Uzbekistan. – 2024. – Т. 4. – №. 4. – С. 377-386.
20. Абдуқаҳоров Н., Турдиалиев Ж., Мўминов Н. АВТОМОБИЛИ М1 В РАЗНЫХ УСЛОВИЯХ АНАЛИЗ И ПАРАМЕТРЫ ТОРМОЖЕНИЯ УЧИТЬСЯ //Журнал научно-инновационных исследований в Узбекистане. – 2024. – Т. 2. – №. 4. – С. 377-386.
21. Oybek o'g A. N. et al. ABS BILAN JIHOZLANGAN AVTOMOBILLARDA TORMOZLASH JARAYONIDAGI TEBRANISHLAR VA ULARNING TORMOZ SAMARADORLIGIGA TA'SIRI //PEDAGOGS. – 2025. – Т. 92. – №. 1. – С. 127-132.
22. Bakhramov F., Abdukahorov N., Tilavkobilova D. Analysis of the braking path of cars equipped with ABS in different environments //AIP Conference Proceedings. – AIP Publishing LLC, 2025. – Т. 3268. – №. 1. – С. 020052.
23. Karshiev F. U., Abduqahorov N. ABC BILAN JIHOZLAHGAN M1 TOIFALI AVTOMOBILLAR TORMOZ TIZIMLARINING USTIVORLIGI //Экономика и социум. – 2024. – №. 6-1 (121). – С. 334-337.
24. O'G'Li A. A. U., Raxmatovich K. M., Shoykulovich A. O. UZUN QOZIQLI BARABANNI PAXTA TARKIBIDAN OG 'IR ARALASHMALARNI AJRATISHGA TA'SIRINI NAZARIY O 'RGANISH NATIJALARI //Механика и технология. – 2025. – Т. 1. – №. 18. – С. 133-139.

25. Raxmatovich K. M. URUG 'TOZALASH MASHINASINING MAQBUL PARAMETRLARINI ANIQLASH //Механика и технология. – 2024. – №. 2 (9) Спецвыпуск. – С. 79-86.

26. Astanakulov K. D. et al. The separation of light impurities of safflower seeds in the cyclone of the grain cleaning machine //IOP Conference Series: Earth and Environmental Science. – IOP Publishing, 2020. – T. 614. – №. 1. – С. 012141.

27. Karimov M. R. et al. Safflower seed cleaning machine and determining the rotational speed of its supplying roller //IOP Conference Series: Earth and Environmental Science. – IOP Publishing, 2021. – T. 868. – №. 1. – С. 012050.

28. O'G'Li A. A. U., Raxmatovich K. M., Shoykulovich A. O. UZUN QOZIQLI BARABANNI PAXTA TARKIBIDAN OG 'IR ARALASHMALARNI AJRATISHGA TA'SIRINI NAZARIY O 'RGANISH NATIJALARI //Механика и технология. – 2025. – Т. 1. – №. 18. – С. 133-139.

29. Raxmatovich K. M. URUG 'TOZALASH MASHINASINING MAQBUL PARAMETRLARINI ANIQLASH //Механика и технология. – 2024. – №. 2 (9) Спецвыпуск. – С. 79-86.

30. Astanakulov K. D. et al. The effect of safflower oil (*Carthamus Tinctorius* L.) and inositol supplementation on egg production.

31. Raxmatovich K. M. URUG 'TOZALASH MASHINASINING MAQBUL PARAMETRLARINI ANIQLASH //Механика и технология. – 2024. – №. 2 (9) Спецвыпуск. – С. 79-86.

32. Bazaluk O. et al. Improving energy efficiency of grain cleaning technology //Applied Sciences. – 2022. – Т. 12. – №. 10. – С. 5190.

33. Ishmuradov S. U., Abdumajidov R. B. Determination results of disc plough hang mechanism and support disc parameters //IOP Conference Series: Earth and Environmental Science. – IOP Publishing, 2022. – T. 1076. – №. 1. – С. 012039.